

Kerktoren in de branding, water tot de zolders

EEUWIGE STRIJD

Als er iets centraal staat in de geschiedenis van Noord-Holland is het wel de eeuwige strijd tegen het water. Dit spanningsveld van open en gesloten, van gastvrij en naar binnen gekeerd is het thema van de vierde Noord-Holland Biënnale. In zes artikelen wordt de geschiedenis van de strijd tegen het water verbonden met het heden. Vandaag deel drie over de Kerstvloed van 1717.

Zie verder: www.nhbnl.nl

ALKMAAR - Op een aantal plaatsen in Noord-Holland wordt gewerkt aan het versterken van de dijken en het tegengaan van duinafslag. Elk jaar wordt langs de Nederlandse stranden zo'n 12 miljoen kuub zand opgespoten. Wie zich afvraagt of we aan al die projecten miljarden moeten spenderen, kan zich verdiepen in toekomstscenario's over zeespiegelstijging en klimaatverandering.

Maar een uitstapje naar het verleden is zeker zo informatief. De lange reeks overstromingsrampen laat zien dat maximale bescherming tegen het water geen luxe is.

De kustlijn in Noord-Holland schuift naar het oosten op, ook zonder opwarming van de aarde. Al meer dan duizend jaar. In zeedorpen als Egmond, Petten, Callantsoog en Huisduinen kunnen ze ervan meepraten. De dorpen moesten in de loop der tijd meer dan eens landinwaarts worden verplaatst. Steeds waren het stormvloedden die voor nieuwe rampen zorgden. Zoals de Kerstvloed van 1717.

Een 'treurig schouwtoneel van jammer en ellende'. Zo beschreef een tijdgenoot de gevolgen van de zware noordwesterstorm die in de kerstnacht van 24 op 25 december 1717 over de Noordzeekust raasde. De wind stuwde het zeewater tot recordhoogte op. In Egmond aan Zee was door duinafslag bij eerdere rampen al een deel van het dorp in zee verdwenen. Met de Kerstvloed spoelden ook de laatste huizen weg tussen het strand en de kerk. De kerktoren bleek toen de storm tot bedaren was gekomen boven de rand van de afgrond te balanceren. Een deel van de fundering stak uit het duin. In het metselwerk was van boven naar beneden een scheur gesprongen. Tegen het

instortingsgevaar werd de duinvoet onder de kerk verstevigd met drie strandhoofden, bekleed met rijen gevlochten wilgentenen matten.

Maar het was uitstel van executie. In november 1741 joeg een stormwind het zeewater opnieuw hoog tegen de duinen. Het voorste deel van toren stortte alsnog in langs de scheur die bij de Kerstvloed was ontstaan. De brokstukken namen in hun val de zijmuur mee van herberg 'De Vergulde Wagen'. De bedsteden bungelden volgens ooggetuigen boven het strand. Ruim een jaar later bezweek ook de tweede helft van de toren. Er moest een nieuwe kerk komen, die uit voorzorg aan de oostrand van het dorp kwam te staan. Ook tegenwoordig spoelt langs het strand van Egmond aan Zee meer zand weg dan er bij komt. Zandsuppleties hebben plaats gemaakt voor een drainagesysteem dat het zeewater versneld afvoert. Het moet zorgen voor natuurlijke aanzanding.

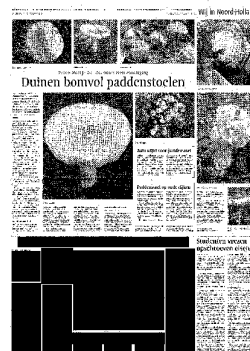
De Kerstvloed van 1717 had de grootste gevolgen in Groningen en Friesland, waar meer dan 2200 mensen en bijna 40.000 stuks vee verdronken. Maar ook in Noord-Holland achter de duinen richtte de storm een ravage aan. De grootste ramp deed zich voor langs de dijken die de Zaanstreek en Waterland beschermden tegen het water van het IJ. Dat stroomde in die tijd nog als een brede, open arm van de Zuiderzee tot voorbij Beverwijk.

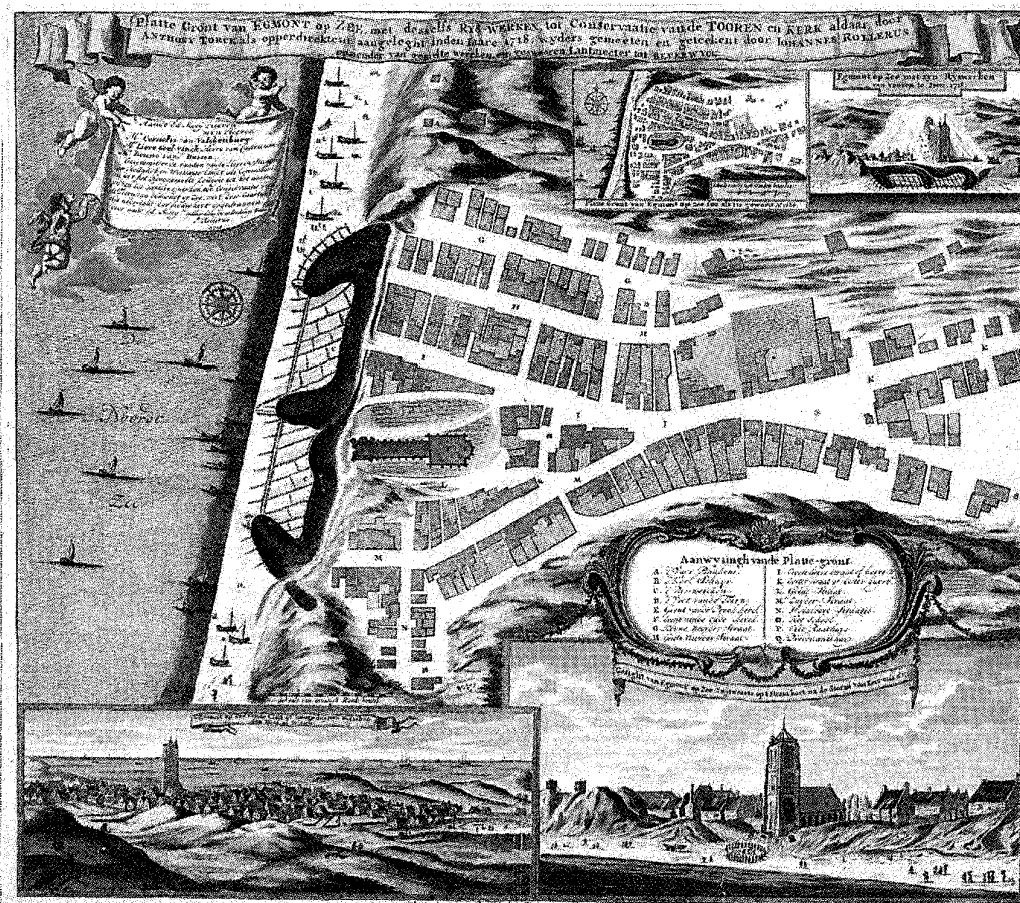
Het Zuiderzeewater kwam tijdens de storm zo hoog in het IJ opzetten dat de bewoners van het havenkwartier van Amsterdam met schuiten door de straten voeren en de dijken begonnen te scheuren. Tot grote opluchting van de Amsterdammers zakte het peil snel toen kilometers verderop de Sint

Aagtendijk bij Beverwijk en de Assendelverzeedijk op zeven plaatsen bezweken en het IJ-water het achterliggende gebied in kolkte.

Assendelft, Westzaan, Krommenie, Zaandam en een groot deel van Waterland kwamen onder water te staan. In de winterkou bleef het water maanden op het land staan. De mannen konden maandenlang niet werken. Voor de Zaanstreek en Waterland week het gevaar van overstromingen vanuit het zuiden na de afsluiting van het IJ en de aanleg van het Noordzeekanaal in 1876. Maar pas met de voltooiing van de Afsluitdijk in 1932 verminderde ook het gevaar vanuit het oosten. Die dijk kwam er overigens pas na nieuwe, grote overstromingen.

CARLY MISSET

De kustafslag in Egmond aan Zee tussen 1686 en 1717, met de bescherming van rijshout die na de Kerstvloed werd aangebracht. Kopergravure J. Rollerus, 1719. Illustratie

NOORD-HOLLANDS ARCHIEF, COLLECTIE PROVINCIALE ATLAS NOORD-HOLLAND, HAARLEM